

**I. РЕЧНИК НА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ТЕРМИНИ И СЪКРАЩЕНИЯ,
НАЙ-ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ ПРИ РАБОТАТА
С НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА**

Апелативен съд (АС)	Второинстанционен съд, разглеждащ жалби и протести срещу решенията на първоинстанционните дела на окръжните съдилища от определения му район. Делата разглежда в състав от трима съдии. Упражнява контрол и организационно ръководство на дейността на окръжните съдилища от района, обобщава и анализира съдебната практика. Районът на действие на апелативния съд се определя от Висшия съдебен съвет.
Бюро Призовки	Включва всички разносвачи на призовки и съдебни книжа към съответния съд.
Бюро Съдимост	Служба, в която се съхраняват бюлетини, съдържащи информация за всички осъдени лица с месторождение в района на действие на съответния районен съд. Съхраняват се и бюлетини за наложени наказания по чл. 78а НК. Издава справки и свидетелства за съдимост.
Експерт	Специалист, натоварен от съд, прокурор или следовател да изясни по делото въпрос, за който са нужни специални знания из областта на науката, изкуството, техниката, занаятите и др., каквито знания назначилият го орган няма.
Висящ процес (дело)	Процес пред правораздавателен орган, по който няма постановен, влязъл в сила съдебен акт.
Въззивна жалба	Страната, която не е доволна, обжалва съдебния акт на първата инстанция по делото пред втората инстанция. Решенията на районен съд се обжалват въззивно пред окръжен съд, а първоинстанционните решения на окръжен съд – пред апелативен съд. Въззивната жалба трябва да отговаря на изискванията на чл. 319 от НПК.
Върховен касационен съд (ВКС)	Висш правораздавателен орган на РБългария. Упражнява по касационен ред контрол за законосъобразността на актовете, издадени от съдилищата по граждански и наказателни дела. Отменя влезлите в сила съдебни актове при предвидените от закон условия. Разрешава спорове за подсъдност на делата. Уеднаквява съдебната практика чрез издаваните тълкувателни решения по приложението на законите. Действа на цялата територия на РБългария.
Движение на делото	Състояние на делото във фазата на съдебното производство. Производството може да бъде спряно, прекратено и решено. След решаване на делото

	съдебният акт може да бъде обжалван.
Дееспособност	Способност на физическите лица / гражданите / да придобиват права и поемат задължения с лични действия. Различава се от правоспособността, която възниква от момента на раждането. Дееспособността е възможност, годност за самостоятелно осъществяване на дадени права и поемане на определени задължения, която предполага известна психическа и физическа годност. Приема се, че такава зрелост настъпва с гражданското пълнолетие – навършване на 18 години, когато физическите лица стават напълно дееспособни. До навършване на 14 години лицата са малолетни. През това време те са напълно недееспособни и не могат със свои лични действия да придобиват права и да поемат задължения. От тяхно име действат законните им представители – родители, настойници. От навършване на 14 години до навършване на 18 години лицата се считат непълнолетни. През този период те са ограничено / частично / дееспособни
Дознание	Производство, което се провежда от определени със заповед на министъра на вътрешните работи полицейски служители. Извършва се за престъпления, по които не се провежда следствие.
Доклад на делото	Фактическо действие, изразяващо се в предоставяне на постъпили книжа след прилагането им към делата на съответния съдия-докладчик или председателя на съда за разпореждане.
Екстрадиция	Предаване на друга държава на лица, извършили престъпления у нас, или на българската държава – за престъпления, извършени в чужбина. Искане за екстрадиране може да направи съответният оправомощен орган на българската или на чуждата държава. Общите условия на екстрадицията са посочени в закона, а подробностите се уговарят в договорите за правна помощ. Български гражданин не може да бъде предаван на чужда държава за съдене или за изтърпяване на наказание.
Жалба	Писмено оплакване срещу наказателно постановление, издадено от административно-наказващ орган, постановление на прокуратурата или акт, издаден от съда. Подава се от страна в процеса в предвидения от закона срок. По наказателните дела с жалбата се изразява несъгласие с постановения акт. Жалба в определения от закона срок може да подава всяка заинтересована страна. В нея се посочва какво се иска – отмяна или изменение на обжалвания акт, както и основанията за това.
Закрито съдебно заседание (ЗЗ)	Заседание на съдебен състав, на което се решават въпроси от процесуален характер по дело и не се

	призовават страните. В закритото заседание участва само съдебният състав. Различава се от заседанието при закрити врата по участващите в него и по въпросите, които се решават.
Запрещение	Отнемане или ограничаване на дееспособността, когато физическо лице поради слабоумие или душевна болест не е в състояние да се грижи за своите работи. Поставянето под запрещение става от съда.
Инстанция	Поредна степен в съдебното производство – първа инстанция, въззивна инстанция, касационна инстанция.
Карта за обвиняемо лице (КОЛ)	Формуляр, одобрен от НСИ, който се прилага към дознанието или досъдебното производство. След влизане в сила на съдебния акт, попълненият и подписан от съдията-докладчик формуляр се изпраща на НСИ (Териториално Статистическо Бюро).
Касационна жалба	Жалба против решение по НАХД на районния съд или присъда на въззивен съд; против определение на въззивен съд, с което се оставя без уважение частна жалба против определение, което прегражда по – нататъшното развитие на производството; против решение на апелативен съд.
Касационно наказателно с административен характер дело (КНАХД)	Дело, образувано по касационна жалба против решение на районния съд по НАХД.
Колегия	Обособена група от съдии в един съд, които разглеждат дела от един и същи вид.
Комулация	Определяне на общо най-тежко наказание по няколко влезли в законна сила присъди или споразумения.
Към дело (КД)	Разпореждане на съдията-докладчик, въз основа на която съответната молба или документ следва да се приложи към делото или преписката.
Мярка за неотклонение	Мярка се взема спрямо обвиняемия, за да му попречи да се укрие, да извърши друго престъпление или да се приведе присъдата в изпълнение. Мерките за неотклонение са: подписка, гаранция, домашен арест и задържане под стража. Мярката за неотклонение “Задържане под стража“ и “Домашен арест” в досъдебното производство се вземат по искане на прокурора или на разследващия орган с определение на съответния първоинстанционен съд, което подлежи на касационно обжалване.
Наказателна колегия (НК)	Включва съдиите, които са специализирани в разглеждането на наказателните дела. Обособява се в съдилища, в които броя за съдии е по - голям.
Наказателно административен характер дело (НАХД)	Дело, което се образува въз основа на жалба против наказателно постановление; по преписка по УБДХ; въз основа на постановление на прокурора, с което се

	прави предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност и налагане на административно наказание по реда на чл. 78а НК.
Наказателно общ характер дело (НОХД)	Дело, което се образува за престъпление от общ характер, въз основа на внесен от съответната прокуратура обвинителен акт. Страни са подсъдим, частен обвинител, граждански ищец, граждански ответник и прокурор.
Наказателно частно дело (НЧД)	Дело, което се образува по частна жалба.
Наказателно частен характер дело (НЧХД)	Дело, което се образува по тѣжба на пострадалото лице. Дела от частен характер се образуват за престъпления с по-ниска степен на обществена опасност (обида, клевета, лека телесна повреда и др.).
Обвинителен акт	Писмен акт на прокурора, съдържащ предвидените от закона реквизити, по който се образува НОХД.
Окрѣжен съд (ОС)	Съд, който разглежда първоинстанционни дела, определени в чл. 28 от НК. Като втора инстанция разглежда дела, разгледани от районните съдилища от района, определен му от Висшия съдебен съвет. Упражнява контрол за законосъобразност над индивидуалните административни актове, издадени от административни органи. Второинстанционните дела се разглеждат от състав от трима съдии. Първоинстанционните наказателни дела разглежда в състав – съдия и съдебни заседатели. Останалите граждански дела се разглеждат еднолично от съдия.
Определения	Писмени актове, с които съда се произнася в предвидените от закона случаи.
Открито съдебно заседание (ОЗ)	Откритото заседание е израз на публичното начало в правосъдието. Това е заседание за разглеждане на делото от съд. За провеждането му страните по делото се призовават, за да могат да вземат участие. В залата за провеждане на заседанието могат да присъстват и други лица. Откритото заседание трябва да се различава от “заседание при закрити врата”.
Подведомственост (юрисдикция)	Компетентност (власт) на държавен орган да разглежда определените му дела и да издава държавен акт по тях. Тя ограничава дейността на държавните органи.
Подсъдност	Съвкупност от правила, които разпределят между съдилищата подведомствените им дела. Бива: родова, местна и функционална.
Правоспособност	Способност /възможност/ на физическите и юридическите лица да бъдат носители на права и задължения, които могат да съществуват по силата на обективното право. Правоспособността за физическите лица възниква от момента на раждането им и съществува до момента на тяхната смърт, с която се прекратява. Правоспособността следва да се

	различава от дееспособността. Всяко физическо лице е правоспособно, но не всяко е дееспособно.
Правосубектност /правна личност/	Възможността /способността/ на един човек или социална даденост да има права и задължения. Синоним на правосубектност е правен субект – човек или социална даденост, които по силата на правните норми могат да имат права и задължения.
Прекратяване на делото	Пресича възможността да се завърши процеса с решение и заличава с обратна сила процесуалните действия, извършени до прекратяване на делото.
Присъда	Акт на съда, който се постановява в резултат на разглеждане на наказателно дело. С него съдът решава, въз основа на данните по делото и закона, дали деянието е престъпление, дали е извършено виновно от подсъдимия.
Просрочена жалба	Жалба, която е подадена след изтичане на установения в процесуалния закон срок.
Протест	Писмен акт на прокурора, отправен до втората съдебна инстанция, с който се иска отменяне или изменение на присъда. Прокурорът може да подава протест и в полза на осъдения. За протеста важат поначало всички изисквания, отнасящи се до жалбата.
Разполагаема част от наследството	Частта от наследството, която е въвн от запазената част.
Разпоредително заседание	Заседание, в което съдията-докладчик или председателя на съда се произнасят еднолично по движението на делата. Разпоредително заседание провежда и състав във въззивната инстанция по допускане на доказателствата, посочени във въззивната жалба. В тези случаи актът, който се постановява е разпореждане.
Районен съд (РС)	Основен първоинстанционен съд в правосъдната система на РБългария. Нему са подсъдни всички първоинстанционни граждански и наказателни дела, доколкото със закон те не са предоставени на друг съд. Упражнява контрол за законност на действията на съдия-изпълнител и административно-наказателната дейност на административните органи.
Реабилитация	Заличаване на осъждането и отмяна за бъдеще на последиците, които законите свързват със самото осъждане, освен ако със закон или указ е установено противното. Възстановяване на правата. Реабилитацията бива два вида: по право и с акт на съдебен орган (съдебна реабилитация). Съдебна реабилитация може да иска всеки осъден, ако в тригодишен срок от изтичане срока на наложеното наказание не е извършил друго престъпление,

	наказуемо с лишаване от свобода, имал е добро поведение и при умишлено престъпление е възстановил причинените вреди. Съдебната реабилитация се постановява от съда, който е издал присъдата като първа инстанция.
Свидетел	<u>По граждански дела</u> – лице, което във висящ съдебен процес дава показания относно своите възприятия за юридически или доказателствен факт по делото. Той не е страна в процеса. <u>По наказателни дела</u> - лице, привлечено в процеса да изложи своите възприятия по определени факти, които имат значение за делото. Съпругът, възходящите, братята и сестрите могат да се откажат от свидетелстване. Свидетелят е длъжен да говори само истината. За неверни показания той носи наказателна отговорност за лъжесвидетелстване. Свидетелят не е задължен да дава показания, които биха уличили него или близките му в престъпление.
Спиране на дело	Временна недопустимост на развитието на висящия процес, т.е. важаща през известен период от време забрана да се извършват от съда и от страните процесуални действия по делото поради факт, пречатващ по-нататъшното развитие на делото. След отстраняване на пречатващия факт производството продължава от положението, при което са били преустановени съдопроизводствените действия.
Съдебен протокол	Писмен документ, съставен от съда за извършените от него и пред него в съдебното заседание съдебнопроцесуални действия. Той е официален документ. Съставя се от нарочен служител и се подписва от съдията, провел заседанието или председателя, когато съставът е колегиален.
Съдебна поръчка	Извършване на съдопроизводствени действия от съд по възлагане от друг съд. По съдебната поръчка не се постановява решение.
Съдебно решение	Последният акт, с който завършва производството. Държавен правосъден акт, т.е. едностранно, властническо изявление на съда, с което се разрешава правния спор в исковия процес, като се установява какво е действителното правно положение между спорещите, и ги задължава да се съобразяват с него. Постановява се в писмена форма, подписва се от всички съдии, взели участие при постановяването му. Решението трябва да бъде обявено. Чрез обявяването съдът изразява външно своята воля, която вече не може да отмени или измени. или

	<p>Актове, към които са насочени и с които завършват различни, самостоятелни производства. С решението съдът се произнася относно специфичния за производството предмет, образуващ съществото на делото по съответното производство, защото представлява главният въпрос, с който съдът е сезиран.</p>
Съдебна спогодба	<p>Потвърден от съда договор между страните по висящо дело, с които те чрез взаимни отстъпки уреждат със сила на пресъдено нещо (по задължителен начин) изцяло или отчасти правния спор и слагат край на делото в рамките на постигнатата съдебна спогодба.</p>
Съучастие	<p>Умишлено съвместно участие на две или повече лица в извършване на умишлено престъпление. Съучастници в извършването на умишлено престъпление са извършителите, подбудителите и помагачите.</p> <p>Извършител е лицето, което участва в самото изпълнение на престъплението.</p> <p>Подбудител е инициаторът на престъплението, този, който склонява умишлено друго да извърши дадено престъпление, без да участва в непосредственото му изпълнение.</p> <p>Помагач е лицето, което създава предпоставки за изпълнение на престъплението, като улеснява умишлено извършването на престъплението чрез съвети, разяснения, обещание да се даде помощ след деянието, отстраняване на пречки....</p> <p>Всички съучастници се наказват с наказанието, което е предвидено за извършеното престъпление.</p>
Помагач	<p>Лице, което умишлено улеснява извършителя на престъпление чрез даване на съвети, разяснения, обещание да даде помощ след престъплението, отстраняване на пречки, набавяне на средства, снабдяване с необходимите за извършването оръдия и др. Помагачът не участва в извършването на самото престъпление. Той се наказва с наказанието, предвидено за престъплението, като се отчита степента на участието му. Наказуемостта отпада, ако по собствена подбуда помагачът е прекратил дейността си и е попречил за извършване на престъплението или е предотвратил настъпването на престъпните последици.</p>
Триинстанционно производство	<p>Съдебното производство е триинстанционно – първоинстанционно, въззивно и касационно, освен ако в процесуалния закон е предвидено друго.</p>

Частна жалба

Жалба срещу определение на съда, с което се прегражда по-нататъшното развитие на делото или в случаите, изрично посочени от закона. Подава се в седмодневен срок от съобщаване на определението. Разглежда се в закрито заседание. В някои случаи частната жалба може да се разгледа в открито съдебно заседание. При подадена частна жалба съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени, ако намери жалбата за основателна, без да я изпраща в по-горната съдебна инстанция. Когато отмени определението, второинстанционният съд сам решава въпроса по жалбата. Постановеното определение е задължително за долния съд.

Не във всички случаи при подадена частна жалба съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени – например при прекратяване на производството съдът, който е постановил определението, не може сам да го отмени.

**II. РЕЧНИК НА ЮРИДИЧЕСКИТЕ ТЕРМИНИ И СЪКРАЩЕНИЯ,
НАЙ-ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ ПРИ РАБОТАТА
С ГРАЖДАНСКИ ДЕЛА**

Апортна вноска	Непарична вноска, която съдружник в търговско дружество (ТД) или член на кооперация прави в дружеството, съответно в кооперацията. Непаричната вноска се оценява в пари и представлява дялово участие. С апортната вноска се прехвърлят на ТД, респ. на кооперацията правата, които се апортират.
Бащинство	Биологичната връзка между детето и мъжа, от когото то е заченато. Поради трудността от фактическото установяване от кого е заченала майката, законът допуска три начина за установяването му: предположение (презумпция) за бащинство, иска за установяване на бащинството и припознаване.
Брачна колегия (БК)	Включва съдиите, които са специализирани в разглеждането на дела, образувани въз основа на брачни искове. Обособява се в съдилища, в които щатът за съдии е по – голям.
Брачно отделение (Бр. отд.)	Обособява се в брачната колегия и включва съдиите, които са специализирани при разглеждане на дела, образувани въз основа на определени видове брачни искове.
Бюро призовки	Включва всички разносвачи на призовки и съдебни книжа към съответния съд.
Вдигане на заповор	Отпада забраната за разпореждане с вещта или с вземането. (виж Налагане на заповор)
Вещо лице (ВЛ)	Специалист, натоварен от съд, прокурор или следовател да изясни по делото въпрос, за който са нужни специални знания из областта на науката, изкуството, техниката, занаятите и др., каквито знания назначилият го орган няма.
Взискател	Лице, от името на което се води изпълнителния процес.
Висящ процес (дело)	Процес пред правораздавателен орган, по който няма постановен, влязъл в сила съдебен акт.
Въвод във владение	Принудително отнемане и предаване на недвижим имот. Осъществява се от съдия-изпълнител в изпълнение на притезание за предаване на владение или държане на недвижим имот.
Възбрана	Разпореждане на съдия – изпълнителя, с което определен недвижим имот на длъжника се предназначава за принудително удовлетворяване на взискателя, като се забранява на длъжника да се разпорежда с него.

Въззивна жалба	Страната, която не е доволна, обжалва съдебния акт на първата инстанция по делото пред втората инстанция. Решенията на районен съд се обжалват въззивно пред окръжен съд, а първоинстанционните решения на окръжен съд – пред апелативен съд. Въззивната жалба трябва да отговаря на изискванията на чл. 198 и 199 от ГПК.
Върховен касационен съд (ВКС)	Висш правосъден орган на РБългария. Упражнява по касационен ред контрол за законосъобразността на актовете, издадени от съдилищата по граждански и наказателни дела. Отменя влезлите в сила съдебни актове при предвидените от закон условия. Разрешава спорове за подсъдност на делата, когато страна по тях е апелативен съд. Уеднаквява съдебната практика чрез издаваните тълкувателни решения по приложението на законите. Действа на цялата територия на РБългария.
Гражданска колегия (ГК)	Включва съдиите, които са специализирани в разглеждането на граждански дела. Обособява се в съдилища, в които щатът за съдии е по -голям. В колегиите има отделения.
Гражданско дело	Дело, което се образува въз основа на подадена молба или жалба от гражданско – правен характер.
Дееспособност	Способност на физическите лица / гражданите / да придобиват права и поемат задължения с лични действия. Различава се от правоспособността, която възниква от момента на раждането. Дееспособността е възможност, годност за самостоятелно осъществяване на дадени права и поемане на определени задължения, която предполага известна психическа и физическа годност. Приема се, че такава зрелост настъпва с гражданското пълнолетие – навършване на 18 години, когато физическите лица стават напълно дееспособни. До навършване на 14 години лицата са малолетни. През това време те са напълно недееспособни и не могат със свои лични действия да придобиват права и да поемат задължения. От тяхно име действат законните им представители – родители, настойници. Малолетните могат да извършват дребни сделки за задоволяване на ежедневни нужди. От навършване на 14 години до навършване на 18 години лицата се считат непълнолетни. През този период те са ограничено /частично/ дееспособни. Те могат да сключват обикновени дребни сделки за задоволяване на текущите си нужди. За сключването на други сделки се изисква съгласието на техните родители или попечители. Дееспособността на юридическите лица възниква едновременно с тяхната правоспособност –

	от момента на образуването им.
Доброволно изпълнение	В процесуален смисъл това е покана на съдия-изпълнител до длъжника по изпълнителното дело да изпълни предписанието на съда преди да предприеме принудително изпълнително действие.
Длъжник	Лице, срещу което се води изпълнителния процес.
Договор	Съглашение между две или повече лица, за да се създаде, уреди или унищожи една правна връзка между тях.
Екзекватура	Решение на съд, с което се признава и допуска изпълнение на решение на чуждестранен съд. В производството по признаване на чуждестранното решение българският съд не разглежда спора по същество, с изключение на възражението за погасяване на правото след постановяване на решението. България признава чуждестранно съдебно решение било по двустранна или многостранна договореност със съответната страна, чиито съд е издал решението, било при условията на фактичката взаимност.
Жалба	Писмено оплакване срещу акт, издаден от съда. Подава се от страна в процеса в предвидения от закона срок. По наказателните дела с жалбата се изразява несъгласие с постановената присъда и се иска ново разглеждане на делото от по-горна съдебна инстанция. Жалба в определения от закона срок може да подава всяка страна по наказателното дело с изключение на частния обвинител. В нея се посочва какво се иска – отмяна или изменение на присъдата, както и основанията за това. По жалбата се образува дело в по-горния съд, в което участват страните по делото. Жалба може да се подава и срещу други актове и действия на следователя, прокурора и съда. По граждански дела с жалбата се изразява несъгласие с постановеното решение или определение от съда и се иска същото да бъде отменено или изменено.
Закрито съдебно заседание (33)	Заседание на съдебен състав, на което се решават въпроси от процесуален характер по дело. В закритото заседание участва само съдебният състав. Различава се от заседанието при закрити врата по участващите в него и по въпросите, които се решават.
Запазена част от наследството	Част от имуществото на наследодателя, която съгласно закона е запазена за низходящите, родителите и съпруга на наследодателя. С тази част наследодателят не може да се разпорежда чрез завещания или дарения.

Запор	Разпореждане на съдия – изпълнителя, с което определена движима вещ или вземане на длъжника се предназначава за принудително удовлетворяване на вискателя, като се забранява на длъжника да се разпорежда с тях, а на третото задължено лице – да плаща на длъжника. Вещта се предава на длъжника или на трето лице, за да бъде пазена до нейното продаване.
Запрещение	Отнемане или ограничаване на дееспособността, когато физическо лице поради слабоумие или душевна болест не е в състояние да се грижи за своите работи. Поставянето под запрещение става от съда.
Издръжка	Задължението на лице, свързано с брачна или родствена връзка, да достави средства за съществуване на друго лице, негов роднина или съпруг. Задължението произтича от закона. Право на издръжка има лице, което е нетрудоспособно и не може да си набави необходимите средства от своето имущество. Лицата, които дължат издръжка и които имат право на такава, се определят от закона. Ненавършилите пълнолетие имат право на издръжка от родителите си, независимо от трудоспособността и имуществото им. Размерът на издръжката се определя в зависимост от нуждите на лицето, което има право на издръжка, и възможностите на лицето, което я дължи. При изменение на обстоятелствата издръжката може да се увеличи, намали, или прекрати.
Изпълнение на задължение за предаване на дете /изземване на дете/	Прилага се, когато детето се държи от лице, което няма спрямо него родителски или настойнически права. Вискател е родителят, който упражнява родителските права или настойникът. Компетентен да предаде детето е съдия – изпълнителят по местонахождението на детето.
Изменение на иска	Предприета от ищеца промяна на предмета или на страните по висящия процес, при която процесуалните действия, извършени по първоначално предявения иск, запазват силата си и спрямо новия предмет или новата страна по делото. Изменението на иска се извършва било като ищецът заменя основанието, петитума или някоя от страните по първоначалния иск с друго основание, с друг петитум или с друга страна, било като прибавя ново основание, нов петитум или нов ответник към основанието, петитума или ответника по първоначалния иск.
Изпълнителен лист	Съдебен акт, който удостоверява право на принудително изпълнение и разрешава то да бъде

	упражнено. Този акт задължава и овластява изпълнителния орган да пристъпи по молба на кредитора към принудително изпълнение на притезанието, доказано с изпълнителното основание, въз основа на което се издава изпълнителния лист и чието съдържание той възпроизвежда.
Инстанция	Поредна степен в съдебното производство – първа инстанция, въззивна инстанция, касационна инстанция.
Иск	Предявено пред съд искане да се разреши граждански спор със сила на пресъдено нещо, за да се защити материалното право, накърнено от спора. Предявява се във форма на писмена искова молба.
Искова молба	Писмено обръщение към съда с искане за защита на субективно право. С нея се упражнява правото на иск. Съдържанието ѝ се определя от предявения иск. Елементите, които трябва да съдържа, се определят от чл. 98 и 99 от ГПК. От нея се индивидуализират страните по спора, спорния предмет, основанието на иска, както и исканата правна защита (петитума).
Ищец	Лице, от чието име се предявява иска. Главна страна, без която съдебния процес не може да възникне и да се развие.
Касационна жалба	Жалба против решение или присъда на въззивен съд; против определение на въззивен съд, с което се оставя без уважение частна жалба против определение, което прегражда по – нататъшното развитие на производството; против решение на апелативен съд.
Колегия	Обособена група от съдии в един съд, които разглеждат дела от един и същи вид.
Контролиращи страни в гражданския процес	Нямат свое право на иск, но встъпват в делото, образувано между главните страни /ищец и ответник/, за да подпомагат в свой интерес упражняването на правото на иск на подпомаганата от тях страна.
Към дело (КД)	Резолюция, въз основа на която съответната молба или документ следва да се приложи към делото или преписката.
Ликвидация	Производство, което се провежда във връзка с прекратяване на търговско дружество или кооперация, за да се ликвидира имуществото им поради прекратяването им като правни субекти. Откриването на производството по ликвидация се вписва в търговския (кооперативния) регистър и при приключване става заличаването им.
Лишаване от родителски права	Правен институт, който урежда случаите и начините, при които родител може да бъде ограничен или

	<p>лишен от родителски права. Родителят се лишава от родителски права: когато с поведението си представлява опасност за личността, възпитанието, здравето и имуществото на детето; когато трайно, без основателни причини не полага грижи за детето и не дава издръжка; когато е оставил детето за отглеждане в обществено заведение и не го е потърсил в срок от деня, когато е трябвало да го вземе. Лишаването от родителски права става от съда. Производството се образува по искане на другия родител, прокурора или служебно от съда. При изменение на обстоятелствата съдът може на възстанови правата на родителя. Когато нарушението не е така тежко, родителят може да бъде ограничено в упражняването на някои от родителските права.</p>
Молба за промяна на обстоятелства, подлежащи на вписване по фирмени дела	<p>Молба, с която се иска вписване на промени в съответния регистър относно вида, наименованието, седалището и адреса на юридическото лице или на фирмата на едноличния търговец; предмета на дейност; органите и лицата, които представляват юридическото лице или фирмата на едноличния търговец; начинът на представляване; ликвидатори и синдици; други обстоятелства, предвидени в закон.</p>
Налагане на заповест	<p>Разпореждане на съдия-изпълнител, с което се ограничава правото на собственика или кредитора да получи и се разпорежда с посочената в заповеста вещь или вземане. Осъществява се чрез опис на вещта от съдията – изпълнител или чрез описването ѝ в призовката за доброволно изпълнение. Спрямо длъжника заповестта на вземане се налага, като се посочи в призовката за доброволно изпълнение съответното вземане. На третото лице, при което има суми или вещи на длъжника, се изпраща заповестно съобщение, в което се посочват сумите или вещите. Когато заповестта се налага върху вещь, той се отправя до лицето, което държи вещта. Ако е собственик, той бива ограничен в правото му да се разпорежда с нея, а ако е владеец или държател – да я предава на собственика или друго лице.</p>
Наследство	<p>Съвкупност от имуществени права и задължения на наследодателя.</p>
Наследяване (наследствено правопримемство)	<p>Преминаване на имуществото на починалия (наследодателя) към други – едно или няколко лица (наследници).</p>
Наследяване по завещание	<p>Наследственото имущество преминава към лицата, които наследодателят посочи за наследници в завещателния акт.</p>
Наследяване по закон	<p>Наследственото имущество преминава в полза на</p>

	лицата, указани като наследници в самия закон. Това са лица, които се намират в известна родствена връзка с наследодателя.
Несъстоятелност	Съдебно производство на универсално принудително изпълнение за съразмерно удовлетворяване на кредиторите на търговец, спрял плащанията по търговски задължения. Производството започва по искане на търговеца или на кредитор по търговска сделка. Обявеният в несъстоятелност търговец се поставя в особено положение. Неговите права на разпореждане и управление са ограничени. Вместо него действа назначено от съда лице синдик, което има задължението да установи актива и пасива на търговеца, да превърне имуществото на търговеца в пари и да заплати задълженията към кредиторите. Когато активът не покрива задълженията, той изплаща задълженията според поредността на привилегията, като остатъка разпределя съразмерно между останалите кредитори. През времето на несъстоятелността не се извършва друго принудително изпълнение. Производството по несъстоятелността се извършва под надзора на съда.
Нотариус	Лице, на което държавата възлага извършване на предвидените в законите нотариални действия и е вписано в регистъра на Нотариалната камара.
Обезпечение на иск	Гарантиране на бъдещото изпълнение на предявен пред съда иск. Обезпечението може да бъде преди или след предявяването на иска, докато няма влязло в сила съдебно решение. Когато искането за обезпечение е предявено преди предявяването на иска, съдът като допуска обезпечението, дава срок на молителя за завеждане на делото. Ако не заведе дело в срок, съдът отменя допуснатото обезпечение. Обезпечението се допуска, ако искането е подкрепено с писмено доказателство, или ако бъде представена гаранция, изразяваща се в залог на парична сума, на държавни ценни книжа, предадени в банка или ипотека.
Обезпечителна заповед	Разпоредителен съдебен акт за предприемане на действия по осъществяване на допуснатата от съда обезпечителна мярка. Мярката може да бъде: а) възбрана върху недвижим имот, б) запор на движими вещи и вземания на длъжника, в) други подходящи мерки, определени от съда, включително и спиране на изпълнението. Мярката трябва да бъде адекватна на търсената защита, както и да предотвратява една неоснователна претенция. Постановява се от съда по искане на заинтересованата страна. Обезпечителната мярка може да се постанови при висящ процес и преди завеждане на делото.

Обявление по чл. 100 от ГПК	Съобщение за отстраняване на нередовности по искова молба, което се поставя на определено за това място в съда, ако не е посочен или не е известен адресът на ищеца.
Окръжен съд (ОС)	Съд, който разглежда първоинстанционни граждански и наказателни дела, предоставени му от закона. Като втора инстанция разглежда гражданските и наказателни дела, разгледани от районните съдилища от района, определен му от Висшия съдебен съвет. Упражнява контрол за законосъобразност над индивидуалните административни актове, издадени от административни органи. Второинстанционните дела се разглеждат от колегиален състав от трима съдии. Първоинстанционните наказателни дела разглежда в състав – съдия и съдебни заседатели. Останалите граждански дела се разглеждат еднолично от съдия.
Определения	Постановления на съда, с които се произнася по процедурни въпроси, а не по съществото на делото.
Оспорване на бащинство	Оборване на предположението за бащинство. Производство, което се образува въз основа на предявен иск от съпруга на майката или от самата майка, с който се цели да се обори установената със СК презумция, че лицето, което е в брак с майката, е баща на детето.
Ответник	Лицето, срещу което се предявява иска. Главна страна, без която съдебния процес не може да възникне и да се развие. Трябва да е различен от ищеца правен субект. В противен случай процесът е недопустим.
Отказ от иск	Едностранно изявление на ищеца, отправено до съда, с което заявява, че занапред не ще поддържа предявения иск. Погасява правото на иск на ищеца по отношение на спорното право и след изявлението не може да предявява същия иск. Отказ от иск може да се направи по всяко време на висящ процес, включително и пред втората инстанция. Не се изисква съгласие на ответника.
Отказ от наследство	Наследникът, който е призован към наследяване, може да се откаже от наследството, ако не го е приел. Отказът от наследство е едностранен акт, който изрично трябва да бъде направен с писмено заявление пред районния съдия, в района на който е открито наследството. Вписва се в особената за това книга за приемане и отказ от наследство.
Открито съдебно заседание (ОЗ)	Заседание за разглеждане на делото от съд. За провеждането му страните по делото се уведомяват, за да могат да вземат участие. В залата за провеждане

	на заседанието могат да присъстват и други лица. Откритото заседание трябва да се различава от “заседание при закрити врата”. Откритото заседание е израз на публичното начало в правосъдието.
Оттеглен иск	Едностранно изявление на ищеца до съда с искане да се прекрати производството и да не се произнася по същество на спора. При оттегляне ищецът не се отказва от правото на иск и може да предяви наново оттегления иск. Оттеглянето може да се отнася до целия иск или до част от него. Може да бъде писмен или устен (в съдебно заседание). Когато искът се оттегля до приключване на първото заседание, съгласие на ответника не се иска. След първото по делото заседание оттегляне на иска е възможно само със съгласие на ответника. При несъгласие на последния делото продължава.
Охранително производство	Съдебно производство, насочено към издаването на охранителен акт. При него не се дава защита на възникнал спор по правоотношение, а съдът съдейства на носителя на правото било да го докаже, било да го упражни. То е едностранно, тъй като в него не взема участие страната, на която актът ще се противопостави. Охранителното производство има за цел да предотврати един правен спор. Започва винаги по молба на заинтересования. Родово подсъдно е на районния съд, като разглеждането на искането става обикновено в закрито заседание. Диренето на обективната истина е негов принцип. На обжалване подлежи само актът, с който съдът отказва да уважи искането. Към охранителното производство спадат: нотариалните удостоверения, производството за установяване на факти, обявяване на отсъствие или смърт, по открито наследство, по обезсилване на ценни книжа и др.
Петитум на исковата молба	Искане (лат.). Задължителен елемент на исковата молба, в който ищецът посочва вида на защитата, която търси за субективното право.
Подведомственост (юрисдикция)	Компетентност (власт) на държавен орган да разглежда определените му дела и да издава държавен акт по тях. Тя ограничава дейността на държавните органи.
Подпомагащи страни в гражданския процес /трети лица – помагачи/	Страни, които не упражняват свое право на иск, а встъпват в делото, образувано между главните страни, за да подпомагат в свой интерес упражняването на правото на иск на подпомаганата от тях страна.
Подсъдност	Съвкупност от правила, които разпределят между съдилищата подведомствените им дела. Бива: родова, местна и функционална.

<p>Правоспособност</p>	<p>Способност /възможност/ на физическите и юридическите лица да бъдат носители на права и задължения, които могат да съществуват по силата на обективното право. Правоспособността за физическите лица възниква от момента на раждането им и съществува до момента на тяхната смърт, с която се прекратява. Правоспособността следва да се различава от дееспособността. Всяко физическо лице е правоспособно, но не всяко е дееспособно.</p>
<p>Правосубектност /правна личност/</p>	<p>Възможността /способността/ на един човек или социална даденост да има права и задължения. Синоним на правосубектност е правен субект – човек или социална даденост, които по силата на правните норми могат да имат права и задължения.</p>
<p>Прекратяване на делото</p>	<p>Пресича възможността да се завърши процесът с решение и заличава с обратна сила процесуалните действия, извършени до прекратяване на делото.</p>
<p>Приемане на наследство</p>	<p>Едностранен акт, с който наследникът изявява волята си да придобие наследството. Наследството може да бъде прието направо или по опис. Приемане на наследството направо може да стане изрично или мълчаливо. Изричното приемане се извършва с писмено заявление до районния съдия по местооткриване на наследството. В този случай приемането се вписва в особена за това книга.</p> <p>Мълчаливо приемане има, когато наследникът извърши действие, което несъмнено предполага неговото намерение да приеме наследството и което действие той не би имал право да извърши, освен в качеството си на наследник.</p> <p>Приемане на наследството по опис има значение за отговорността на наследника за задълженията на наследството. Когато наследникът иска да ограничи отговорността си за тези задължения до размера на това, което е получил в наследство, той трябва да приеме последното по опис. Приемане на наследството по опис е необходимо да се извърши и от наследник, който има право на запазена част, в случаите, когато наследодателят е дарил или завещал имущество на лица, които не са наследници по закон, и наследникът с право на запазена част иска нейното възстановяване.</p> <p>Приемането на наследството по опис се вписва в особената за това книга в съда.</p>
<p>Призовка за доброволно изпълнение</p>	<p>С нея се уведомява длъжникът за започнатия изпълнителен процес, като се предупреждава, че ако не изпълни задължението си в 7 – дневен срок от</p>

	уведомяването, съдията – изпълнител ще пристъпи към принудително изпълнение.
Просрочена жалба	Жалба, която е подадена след изтичане на установения в процесуалния закон срок.
Развод	Прекратяване на брака от съда с постановяване на съдебно решение. Законът определя две основания за развод: <i>поради дълбоко и непоправимо разстройство на брака</i> и <i>по взаимно съгласие</i> . При дълбоко и непоправимо разстройство съдът събира доказателствата, представени от страните, за да установи състоянието на брака и причините за това. При прекратяване на това основание съдът служебно се произнася по вината. Съдът може да не се произнесе по вината, ако съпрузите заявят това и се споразумеят относно упражняването на родителските права над ненавършилите пълнолетие деца, отношенията с тях, издръжката им, имуществените отношения между съпрузите и ползването на семейното жилище. Разводът по взаимно съгласие се допуска, ако са изтекли три години от сключването на брака. Страните трябва да представят на съда споразумение относно: упражняването на родителските права; личните отношения и издръжката на ненавършилите пълнолетие деца; имуществените отношения; ползването на семейното жилище и фамилното име на съпрузите.
Разполагаема част от наследството	Частта от наследството, която е въвн от запазената част. (виж <i>запазена част от наследството</i>)
Районен съд (РС)	Основен първоинстанционен съд в правосъдната система на РБългария. Нему са подсъдни всички първоинстанционни граждански и наказателни дела, доколкото със закон те не са предоставени на друг съд. Упражнява контрол за законност на действията на съдия-изпълнител и административно-наказателната дейност на административните органи.
Родителски права и задължения	Правата и задълженията, които по закон родителите имат към своите ненавършили пълнолетие деца. Съществена особеност при тях е единството на права и задължения. Родителите едновременно са овластени и задължени. Техен титуляр е всеки родител по отношение на своето ненавършило пълнолетие дете. Законът не допуска разлика в родителските права и задължения на бащата и майката. Всеки от тях може да ги упражнява по отделно и изцяло.
Свидетел	<u>По граждански дела</u> – лице, което въвн висящ съдебен процес дава показания относно своите възприятия за юридически или доказателствен факт по делото. Той ни и страна в процеса. <u>По наказателни дела</u> - лице,

	<p>привлечено в процеса да изложи своите възприятия по определени факти, които имат значение за делото. Съпругът, възходящите, братята и сестрите могат да се откажат от свидетелстване. Свидетелят е длъжен да говори само истината. За неверни показания той носи наказателна отговорност за лъжесвидетелстване. Свидетелят не е задължен да дава показания, които биха уличили него или близките му в престъпление.</p>
Сделки	<p>Правомерни правни действия, централен елемент, на които е изявлението на едно или няколко лица, насочено към пораждање на определени правни последици (пораждане, изменение или прекратяване на права и задължения).</p>
Семейно жилище	<p>Жилището, в което са се установили да живеят двамата съпрузи. Без значение е чия собственост е то. При прекратяване на брака поради унищожаване или развод, съдът е длъжен да се произнесе кой ще ползва семейното жилище, когато от брака има ненавършили пълнолетие деца. Когато няма такива, съдът се произнася по ползването само ако за това е направено искане.</p>
Синдик	<p>Лице, назначено от съда, което има за задача: да управлява и представлява търговското предприятие на търговец, обявен в несъстоятелност; да установи задълженията на търговеца и неговото имущество; да извърши плащането на задълженията, като превърне имуществото на търговеца в пари. Дейността си синдикът извършва под надзора на съда, обявил несъстоятелността.</p>
Служба по вписване	<p>Служба към районен съд, в която се извършват вписвания в регистрите относно недвижимите имоти в предвидените от Правилника за вписванията случаи, отбелязвания, заличавания; извършват се справки по книгите за вписване.</p>
Спиране на дело	<p>Временна недопустимост на развитието на висящия процес, т.е. важаща през известен период от време забрана да се извършват от съда и от страните процесуални действия по делото поради факт, пречещ по-нататъшното развитие на делото. След отстраняване на пречещия факт производството продължава от положението, при което са били преустановени съдопроизводствените действия.</p>
Страна в гражданския процес	<p>Лице, от чието име или срещу което се търси защита. Главните страни в процеса са ищец и ответник.</p>
Съдебен протокол	<p>Писмен документ, съставен от съда за извършените от него и пред него в съдебното заседание съдебнопроцесуални действия. Той е официален</p>

	документ. Съставя се от нарочен служител и се подписва от съдията, провел заседанието или председателя, когато съставът е колегиален.
Съдебна делба	Производството за съдебна делба има за цел да ликвидира състоянието на съществуваща имуществена общност. Всеки от участниците в общността може да иска делба на общата вещ. Делбата е недопустима само, когато законът разпорежда друго, или това е несъвместимо с естеството и предназначението на вещта.
Съдебна поръчка	Извършване на съдопроизводствени действия от съд по възлагане от друг съд. По съдебната поръчка не се постановява решение и не се решава съдебния спор.
Съдебно решение	Последният акт, с който завършва производството. Държавен правосъден акт, т.е. едностранно, властническо изявление на съда, с което се разрешава правния спор в исковия процес, като се установява какво е действителното правно положение между спорещите, и ги задължава да се съобразяват с него. Постановява се в писмена форма, подписва се от всички съдии, взели участие при постановяването му. Решението трябва да бъде обявено. Чрез обявяването съдът изразява външно своята воля, която вече не може да отмени или измени. или Актове, към които са насочени и с които завършват различни, самостоятелни производства. С решението съдът се произнася относно специфичния за производството предмет, образуващ съществуващото на делото по съответното производство, защото представлява главният въпрос, с който съдът е сезиран.
Съдебна спогодба	Потвърден от съда договор между страните по висящо дело, с които те чрез взаимни отстъпки уреждат със сила на пресъдено нещо (по задължителен начин) изцяло или отчасти правния спор и слагат край на делото в рамките на постигнатата съдебна спогодба.
Съдия-изпълнител	Орган (служител), овластен с компетентността да извършва предписаните в ГПК изпълнителни действия. Има район, който съвпада с района на съответния районен съд, към който работи. Провежда принудителното изпълнение на признати от съда субективни граждански притежателни права.
Съпругеска имуществена общност	Възниква върху вещите и правата върху вещи, придобити възмездно през време на брака, ако другият съпруг има принос за придобиването (освен

	<p>в случаите, когато се касае за вещи за лична употреба или за упражняване на занятие). Собствеността или правото върху вещь принадлежи на двамата съпрузи заедно, но всеки от тях няма отделно, самостоятелно право върху идеална част, както има при съсобствеността. Никой от съпрузите не може да се разпорежда със своето право, не може да прехвърля това, което има в съпружеската имуществена общност. С общата вещь се разпореждат двамата съпрузи заедно. През време на брака тази общност може да бъде прекратена само по изключение – при наличие на важни причини. При прекратяване на брака съпружеската имуществена общност се прекратява по право, като се замества от обикновена съсобственост.</p>
Съсобственост (обикновена)	<p>Вещта е обща на две или повече лица, като всяко от тях има отделно право върху идеална (мислена) част от нея. Всеки съсобственик има може да се разпорежда със своето право и може да иска делба.</p>
Триинстанционно производство	<p>Съдебното производство е триинстанционно – първоинстанционно, въззивно и касационно, освен ако в процесуалния закон е предвидено друго.</p>
Удостоверение за актуално състояние (УАС)	<p>Удостоверение, в което се отразяват данни относно седалището, адреса на управление, наименование, вид на юридическото лице / търговец /, предмет на дейност, лица, които го представляват, начинът на представляване, съобразно данните, вписани в съответния регистър.</p>
Частна жалба	<p>Жалба срещу определение на съда, с което се прегражда по-нататъшното развитие на делото или в случаите, изрично посочени от закона. Подава се в седмодневен срок от съобщаване на определението. Разглежда се в закрито заседание. В някои случаи частната жалба може да се разгледа в открито съдебно заседание. При подадена частна жалба съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени, ако намери жалбата за основателна, без да я изпраща в по-горната съдебна инстанция. Когато отмени определението, второинстанционният съд сам решава въпроса по жалбата. Постановеното определение е задължително за долния съд.</p> <p>Не във всички случаи при подадена частна жалба съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени – например при прекратяване на производството съдът, който е постановил определението, не може сам да го отмени.</p>
Юридическо лице	<p>Организация /общност от хора/, която се създава по определен в закона ред, за да може да участва</p>

	самостоятелно в гражданския оборот, като придобива права и задължения и отговаря по тях.
Явна фактическа грешка (ЯФГ)	Несъответствието между истинската, формираната от съда воля и нейното външно изражение в писмения текст на решението. Такава е грешката: в пресмятането; погрешното посочване на имена на страните; граници на спорен имот; размера на присъдената сума; неотразяване в диспозитива на решението становището на съда, изразено в мотивите; отхвърляне на иска; солидарния характер на осъждането и пр. Тази грешка може да бъде поправена от съда по негов почин или по почин на страна, без ограничение във времето, по предвиден от закона ред.